

માહેશ્વર વિરહ,

અનાબી પ્રસિદ્ધ કરનાર,
શેઠ. વલ્લભદાસ પોપટ.

દોહરા.

૨ હૃદ ગણુ! આકાશના, ૨ રવિ! ૨ મહિમ!
ગયા મહેશ્વર મહિ તણ, ઝાંખ જણાવ વિશેષ. ૧
૨ હાલા વિદ્યારથી, ૨ જાંઘવ ૨ ખાજ!
ગયા મહેશ્વર મહિ તણ, કરો રૂઢન આ કાજ. ૨

ફેર વચ્ચાઝડે.

૨ જીવ જીવું મરિ એત એપિ.
માવાની ગાયા નહિ કેમ લેપિ!
સૌ મર્ણુ પામે ગણુ એજ એપિ,
સંસારમાં સૂચશ રોપ એપિ.

૩

અમદાવાદ મધે:

ખાડિયામાં અમરતલાલના મહાદેવમાં મહેતા
પિતાંબરદાસ ત્રિભુવનદાસના હિતેશ્ચુ પ્રેમ
માં પટેલ જેસંગ મુળજીએ લખ્યા.

આવૃત્તિ ૧ લી.

સંવત ૧૯૩૬—૬૦ સં. ૧૮૮૦

કિંમત ૩ આના.

માહેશ્વર વિરહ.

અટલે

બંદર મહુવાના પ્રખ્યાત મહેતાજી માહેશ્વર ના-
ચારામના સ્વર્ગવાસથી થતી દીમગીરીની
કવિતા.

બનાવી પ્રસીદ્ધ કરનાર
શેઠ વલ્લભદાસ પોપટ.

દોહરા.

વિક્રમ બોજ સમાન બહુ, મુઆ મહિષ મહિમાય;
રામ કૃષ્ણ પશુ નવ રહ્યા, કોઈ અમર નહિ આપ. ૧
અમર રહે આ અવનિર્મા, પુસ્તકમાં પંકાય;
પામ પિંડ વિનાશ મથ-વાસ વિનાશ ન થાય.

અ મહાવાક.

આડીઆમાં અમરતબાબના મહાદેવમાં દ્વિતીય,
પ્રેસમાં પીઠ ભેંગ મૂળજીએ છાપી.

આવૃત્તિ ૧ સી.

સંવત ૧૯૩૧ સન ૧૮૮૦.

કિંમત રૂ આના.

પ્રસ્તાવના*

૧. બંદર મહુવાના લોકપ્રિય મહેતાજી માહેશ્વર ધરજારામે આ કાલુભંગુર સંસારનો ત્યાગ કરીને તા. ૪ થી રૂઝઆરી સન ૧૮૭૬, એકાદશીને મંગળવારને દિવસે સ્વર્ગવાસ કર્યો, તેથી તેમની નિશાળના સર્વ શિક્ષકો, સમજી વિદ્યાર્થીયો, મિત્રો અને ગામના સર્વ મનુષ્યોને અત્યંત દિલગીરી ઉત્પન્ન થઈ; તથા આ માયાજી મહેતાજીના નાની વયમાં અચાનક મર્યાદા મારા અંતઃકરણમાં અતીશય અસર થવાથી આ કંઈણારસમય લખુશ્રંખ કાવ્યમાં મેં યથામતિ રચ્યો છે.

૨ આ મહેતાજી સાતે જડાવાળા બ્રાહ્મણ હતા. તેમનો જન્મ ઉમરેઠમાં વિક્રમ સંવત ૧૮૯૧ માં થયો હતો. તેઓએ નાનપણથીજ ઉત્તમ કેળવણી લેઈને આશરે અઠાર વર્ષના વયમાં કેળવણી ખાતામાં મહેતાજીની નોકરી લીધી. તેઓ સંવત ૧૯૨૨ માં મહુવા બંદરમાં મહેતાજીની જગોપર નીમાયા. આ વખત મહુવામાં માત્ર એકજ નિશાળ, અને તે પણ કેળવણી ઉપર ધ્યાનની રૂચી નહિ હોવાથી પડતી સ્થિતિમાં હતી.

૩ જુનારથી એ મહેતાજી આવ્યા ત્યારથી તેમનો મિલનસાર સ્વભાવ, તેમનું વાક્યાવૃથ, અને શીખવવામાં જેહદ બુદ્ધિ કૌશલ્ય જોઈને ધિક્કારની અભિરૂચી કેળવણી ઉપર ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ પામવાથી એ નિશાળ વિદ્યાર્થીયોથી સદા ભરપૂર અને ધણીજ આબાદ થઈ.

૪ ખીજના અંતઃકરણમાં સાત ઠસાવી દેવાની

અને પ્રત્યેક વિષયનો તાદૃષ ચિતાર આપવાની આ મહેતાજીમાં વિસ્મયકારક યુક્તિ હતી. તેના હાથ તળે જિહ્વાધ્યયન કરવાથી ઘણા શિષ્યોએ લાભ મળ્યો છે, અને શિક્ષારના ટૂંક મહેતાજી જાદવજી મહાવજી, જે સૌરાષ્ટ્રના સર્વ મહેતાજી મંડળમાં યુષ્કિવાન્ ગણાય છે તે પણ પ્રથમ તેમના શિષ્ય હતા.

૫ તે મહેતાજીએ પોતાની પદ્ધિ ઉપર મહુવામાં બાર વર્ષ રહી પોતાના આનંદી સ્વભાવથી નાનાથી તે મોટા સુધી સર્વ પુરૂષોનો ધણોજ પ્રેમ મળ્યો હતો. તથા તેમના મર્હુપશ્ચાત્ કેટલાક પુરૂષોએ તેમની નામના રાખવા સાઈ કાંઈ પણ કરવા નિશ્ચય કર્યો; અને જેવડા માસ્તર ડાહ્યાબાઈ વેણીરામ, રવિશંકર આંબાશંકર, પિતાંબરદાસ ગોવિંદરામ વિગેરે તેમના કેટલાક મિત્રોએ મહેતાજી સાહેબનું સ્મરણ રહેવા સાઈ તેમના સંબંધી એક કાવ્યખર્ચ લખુ અંચ બનાવી પ્રસીધ્ધ કરવાની મને બલામણુ કરી ઉત્તેજન આપવા સિધ્ધાર્થું.

૬ એ મહેતાજીને અને અમારે તાત જાત વિગેરે કથા સંબંધ નથી; તેમજ આ પુસ્તક રચવામાં બીજા કાંઈ સ્વાર્થ રહેલો નથી; તથાપિ જોઈ અમને ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાનરૂપી દાન આપેલું છે, અને જોઈ નીતિને અનુસરીને સર્વ આમસ્થ જોડાનો સ્નેહ સંપાદન કરેલો છે એવા મહત્પુરૂષનું મર્હુપશ્ચાત્ સ્મરણ રહેવા યથાશક્તિ પ્રયત્ન કરવું એ અમારો સર્વ શિષ્યોનો પ્રત્યુપકારક ધર્મ છે એવું સમજીને આ પુસ્તક પ્રસીધ્ધપણે વિદ્વાનો પાસે મુકવામાં આવ્યું છે.

૭ કવિતામાં જ્યાં એક વચન આવે ત્યાં વિભાષ કરનાર કાવ્ય કરતા એકજ, અને જ્યાં બહુ વચન

(૫)

આવે ત્યાં કાવ્ય કરતા પોતે સર્વ શિષ્યોશ્વ ધર્મને કરે
જે એમ સમજવું, કોઈ સ્થળે હસ્તરોપ, કે કાવ્યરોપ
કિંવા અનુચીત અતિશયોક્તિ માલૂમ પડે તો મુત
વાચનારા મુખારીને વાચતા તે જલ કામા કરશે
મહુવા ચેત્ર વદી ૧૧ } સિ. શેઠ વલ્લભરામ પોપટ.
વિક્રમ સંવત ૧૯૪૫ }

ઉપોદ્ધાત.

દોહરા.

- પ્રભુ, પ્રભુ^૧, ને પતિવ્રતા-માનિનિ, માહક મિત્ર;
 જ્ઞાન જ્ઞાન દાતા ગુરુ, પાંચે પૂર્ણ પવીત્ર. ૧
 આ અસાર સંસારમાં, એનો અતિ ઉપકાર;
 પાપ અપાર વિસારવે, નર ભામા પર ભાર. ૨
 પાલન પોષણ પીંડનું, કરે પ્રભુ પ્રતિદિન;
 ખિન્ન મટાડે દીનને^૩, મીન^૩ પ્રમાણે લીન. ૩
 જનક જનેતા જન્મના-દાતા, દુખ દળનાર;
 સાક્ષર^૪ જન સેવા સજે, સમજીને સુખકાર. ૪
 પતિવ્રતા જે પ્રેમદા, આપે અર્બક^૫ આપ;
 પાપ ટળે સંતાપ સૌ, શાસ્ત્ર વિષે છે જાપ. ૫
 બંધ મઆવી ઢોંગશું, હણે બળતરા બંધ;
 ભાષ બંધ તે બાળિયે, પ્રસરે કીર્તિ સુગંધ. ૬
 જ્ઞાન નિધાન ગુરુ દિયે, જ્ઞાન સાનનું જ્ઞાન;
 માન મળે મહાજનમાં, રહે ન નર નાદાન. ૭
 એ ઉપકારી એાળખ્યા, શિરોમણી સરદાર;
 એટ ગુરુ પણ સર્વમાં, નિગમ^૮ વચન નિર્ધાર. ૮
 કાપે કાળ દરાળ તો, જે સત્વર^૯ સંભાળ;
 મક્ષ બતાવે બાળને, સદ્ગુરુ દીન દયાળ. ૯
 એ પદ પંકજ^{૧૦} રજવડે, પામર પંડિત યાય;
 અંધે અંધ ગમાર પણ, જે ચાતુર ચિત આ^{૧૧}. ૧૦
 પ્રભુપકારક ધર્મનું, ધરી હૃદયમાં ધ્યાન:

૧ માખાપ. ૨ ગરીબ. ૩ મમ્મ. ૪ વિદ્વાન.
 ૫ કાકરાં. ૬ શાસ્ત્ર. ૭ તત્કાળ. ૮ કમળ.

ગાવા ગુણ ગુરે તણા, કાવ્ય કરે કલગાન^૧. ૧૧
 અતિશયોક્તિ આ કાવ્યમાં, કવિ કોવિદ^૨ જોજોય;
 માફ માગું કરજોડીને, હૈયું હોઠે હોયણ. ૧૨
 નર્થા કર્યો અભ્યાસ ધન, કોઇ કવીની પાસ;
 ખઠયો ન લધુ પિંગળ પુર, પણ સૌ કવિનો દાસ. ૧૩
 પુસ્તક મારે પેલું આ, અચૂક ચૂક હશેજ;
 પણ સજ્જન કરશે દામા, અરજ કરજું એજ. ૧૪

શર શશિ ચંદ્ર શશિ સંવતે, કૃણુ પદા શુભકાર;
 બાદ્ર પદી એકાદશી, જન્મ દિવસ મમ ધાર. ૧૫
 મુખ દાયક સૌરાષ્ટ્રમાં, ગુણ નિધિ ગોહિલવાડ;
 ભાવનગર તેમાં બહું, લક્ષ લડાવે લાડ. ૧૬
 તે મુખ પ્રદ સંસ્થાનમાં, મહુવા મુખ્ય ગણાય;
 જન્મ જમિ મમ જાણજો, સજ્જન સર્વે ત્યાંય. ૧૭
 દશે શ્રીમાળી વૈશ્ય હું, એ ઇશ્વરનો દાસ;
 જોણે આ રચના રચો, ખલક^૩ તણીખડુ ખાસ. ૧૮

૧ કોકિલ સ્વર જેવું મધુર. ૨ વિદ્વાન. ❦ હેયના
 વાત હોઠે આવેછે. ૩ સદિ.

માહેશ્વર વિરહ.

મનહર છંદ.

અરે આ આપતિરૂપી ક્યાંથી અતી અંધકાર?
આ નંદ આદિત્ય આજ આયમ્મો જણાય છે;
ડોક^૧ રૂપી ભોક કહે થોક તણા શ્લોક, મળી;
થોકે થોક મૂકે પોક થોક સમજાય છે;
શિશ્ય સરસીજ^૨ પ્રકૃતિત અનુલીત સર^૩;
શાળામાંથી સુર^૪ ગચેકંજ^૫ કરમાય છે;
ગુણના નિધાન ગુરૂ ગંભીર ગચેલ જાણી,
પ્રીતિયા પાવક^૬ ભાગી હર અકળાય છે. ૧

અર્થ:—અરે આ દુઃખ રૂપી કણું અંધારું ક્યાંથી?
હર્ષરૂપી સૂર્ય આજ આયમ્મો જણાય છે; સૂર્યાસ્ત ય-
વાથી ચક્રવાક પક્ષી એક પામ છે, તેમજ ચક્રવાકરૂપી
મનુષ્યો થોકની કવિતા બોલતાં એકલાં યહને પોક મૂકે
છે. વિદ્યાર્થી રૂપી જહુ કુલેલાં કમળો, સૂર્ય જવાયા
નિશાળરૂપી. તળાવમાં અતી કલેશ પામ છે. પછી
અર્થ સ્પષ્ટ છે.

મનહર છંદ.

રવી રૂપ આપવામાં ભારે આ બળાય જૂલ,
આયમ્મો આદિત્ય ચિત્ત હરજે ચકોરીનું;
વેરી વિભાવસુ^૭ જવે વિનોદ વિરામ પામી,
યાય, પ્રકૃતિત પાન ક્રમુદ^૮ કીચોરીનું;

૧ ચક્રવાક પક્ષી. ૨ હમળ. ૩ તળાવ. ૪ સૂર્ય.
૫ હમળ. ૬ અગ્ની. ૭ સૂર્ય. ૮ પોયણીની શાળા.

સ્નેહી અવસાન સમે સોમ મહા સુખ માને,

અપાર આનંદ પામે અંતર અધોરીનું*;

ગુણના ભંડાર ગુરૂ સુરજ ગમન શુભી,

દાઝે દીલ દુષ્ટનું ને ધરમના † ધોરીનું. ૨

અર્થ:—સૂર્યનું રૂપ દેવામાં મોટી જૂલ જણાય છે, કેમકે સૂર્યાસ્તથી ચક્રોર પક્ષી હર્ષ પામે છે. પોયણીની શાપ્પાનું પાનકું પોતાના શત્રુ સૂર્યના જવાબી સુખ અને આરામ પામી પ્રકાશીત થાય છે. વળી મિત્રના અંત સમે ચંદ્ર ખુશી થઈ પ્રકાશીત થાય છે, અને અધોરી આવાનું મન ધણીજ હર્ષ પામે છે. પરંતુ ગુણના ભંડાર ગુરૂ રૂપી સૂર્યના જવાબી પાપી અને ધર્માત્મા બેઠનું અંતઃકરણ એક પામે છે.

મનહર છંદ.

કોણ હવે કુઠિલતા કપટ કઠોર કસેશ;

કુસંપ કંઠાસ કષ્ટ તુરત તજવશે?;

બેચેની બળાપો બેવકૂફી હરી, બહાદુર;

કોણ હવે બધી બાબત માંછી બનાવશે?;

બાળક વિચારી બાળ બુદ્ધિ 'હરી બાળપણે-

બોધ દઈ કોણ બેશ મારગ* બતાવશે?;

બેઠે વમબદાસ વિમળ વિજ્ઞાન વડે,

વિવિધ વિપત્તિ વ્યથા † કોણ વીસરાવશે?.

૩

દૈદ્રવિજય છંદ.

કોણ હવે ‡ કરશે સદ્ બોધ વિના રતિ ક્રોધ વિરોધવિસારી;

કોણ હવે હરશે મન સંશય અંતર સુંદર જ્ઞાન ઉતારી?;

કોણ હવે હરણીત † અને મન વૈમ વિકાર વિચારસુધારી?;

* રાત્રે બાળક ચોરવા સુગમ પડે. † ધર્મ. * માર્ગ
† પીડા. ‡ હર્ષિત.

વલ્લભદાસ વે પ્રગટી હર પાવક આ ગુરે વા'ન વિચારી. ૧

મનહર છંદ.

ખરાખર મોઘ બક્ષીસથી ખાવરો મથાડી,
કોણ તરૂં ખાતલ બિગાડથી ખચાવશે?;
હિંમતથી હર્ષ આપી હૈડાની હબક હરી,
કોણ હાસ્ય રસે હવે હમથ હસાવશે?;
મુઠમતી મુંઝવણ મથાડી મોહિત કરી,
મમતા મૈત્રીથી કોણ મનરે મચાવશે?;
વે છે વલ્લભદાસ વિમારું વારંવાર,
કોણ હવે બળતરા બળતી બુલવશે?.

ઈંદ્રવિજય છંદ.

હે ગુરે ગંભીર ક્યાં મળશે પ્રિય પ્રીત ધરી મમ આ-
ગળ આવી?;

શાંતિ હરે કરવા પ્રિય મોહલ કોઈની સાયજકેણુ કહાવી:
વીરહ દુઃખ મટે ક્યમ ફે વાલમ બુધિ વિષે ઝટ દોજ
ખતાવી;

એજ ઉપાય કહે પછિ આખર બક્ષવસા બહુ ધોરજ
લાવી. ૬

મનહર છંદ.

સ્નેહ સંભારી સંગારી વધારી વિચારી જોતાં;
કેમ કહે વિસારીને એવા ઉપદારીને;
સાન ઉતારી* ઉતારી ભવથી ઉગારી ભારી,
ભારી જૂલ રાખુને નહારીને ધિક્કારીને;
કષ્ટ કારી ચાલ વારી* નેહથી કરાવી ન્યારી,
મતી વિસતારી* સારી સુખોષ જીવ્યારીને;

૧ કેમ, *વિસ્તારી. ૧ કસાવી, ૨ ઘટી, ૩ મના કરી.

(૧૨)

ચિત્ત ધારીને સુધારી સુતીને સ્વિકારી, કારી
જાતી, વેદના વિદ્યારી સગુણે શૃંગારીને. ૭

દ્વદ્રવિનય છંદ.

યાદ રહે હર આપી શિખામણુ હાથે રસે ખુબ ખુબ હસાવી;
કેમ બળે મન મુકી મમત્વ કૃતાર્થ ક્યો સદમાગે ખતાવી;
હર રહે વડ શત્રુ નિહાળી સુતાનતણી સમથેર સંભવી;
હે ગુરુ કેમ કરી હપકાર વિસારે ? કલેશ કૃશાનું ? ખુબવી. ૮

મનહર છંદ.

બુધિવડે બુધ બની બુધિયા ખતાવી બુધ,
કયો બુધ દીન બુધિ દીપથી દીપાવશે!;
મધ બોધક દે બોધ બોધથી ખતાવી બુધ,
કોણ હવે બોધ બોધક મધ કસાવશે!;
ત્રેષ્ટ મધ ત્રેષ્ટતા સંપાદી ત્રેષ્ટ બુધિવડે,
કોણ ત્રેષ્ટ જ્ઞાન સમથેરને સરખાવશે!;
કરણ કારણ સર્વ તરણ તારણ તેજ,
ધારણ દે કોણ બધ બારણ બળાવશે? ૯

લલિત છંદ.

અરર કારમી કોપ થી યચો!
અરર આતમા ક્યા હડી ગચો!;
પલક એકમાં પાડ કાયરે,
ગુણિ ગુરુ ગયા હાયહાયરે! ૧
મરણ આપનું સદ્ય સાંભળી,
હૃદય રાત દી જામ છે બળી;
શરિરમાં બધે ભાગે ભાગરે,

* કૃતિશ. † અગ્નિ. ૧ જ્ઞાની. ૨ આત્મા. ૩ મર્ણ. ૪ મધ

- ૧ યુષ્ઠિ યુર ગયા હાયહાયરે! ૨
 રૂઢન ખાપડાં ખાળકો કરે,
 સમરિ આપને આસુડાં ભરે;
 અવરે એ વિના ને ઉપાયરે,
 યુષ્ઠિ યુર ગયા હાયહાયરે! ૩
 ઉલટ આજ સૌ ભાગિરે પડી,
 નિરખિ ચક્ષુથી ચીતરી ચડી;
 જરે જોઈને જીવ જાયરે,
 યુષ્ઠિ યુર ગયા હાયહાય રે! ૪
 સ્વપનમાં સદા આપ આકૃતી,
 નિરખિને બનું આકળો અતી;
 ધરે જોઈને કંપિ કાયરે,
 યુષ્ઠિ યુર ગયા હાયહાય રે! ૫
 અખર સ્વર્ગના પૂછું પ્રેમથી
 ઉતરજી દે નહીં કોઈ ચીતથી;
 ચક્રિત ચીતકું જોઈ થાયરે,
 યુષ્ઠિ યુર ગયા હાયહાયરે! ૬
 કહું કહો તમે સૂખ કુંખકું,
 કયમ સુકે ગયું આપ મુખકું!;
 તમે વિના બધા બૌ મુંજાયરે
 યુષ્ઠિ યુર ગયા હાયહાયરે! ૭
 મુકિ ગયા તમે એકલા અને,
 નયિજ ગોઠવું ગામમાં મને,
 જમ સમાન સૈ ગામ ખાયરે,
 યુષ્ઠિ યુર ગયા હાયહાય રે! ૮
 શ્રમિત બૌ થયો શોધિ આપને,

પણ મળ્યા નહીં વસ્તિમાં મને,
 મન સમાગમે નિત્ય આપરે,
 ગુણિ ગુર ગયા હાયહાય રે! ૬
 પણ હવે મળ્યા આપ આજરે
 ભવ તણાં સર્પો સર્વ કાજરે;
 ક્યમ બન્યું કહો લાગું પાયરે
 ગુણિ ગુર ગયા હાયહાયરે! ૧૦
 બળતરા કરે મીત્ર મંડળી,
 વિકળ થે કરે ચિત્તમાં ચળી;
 તથા હવે રહી મન આપરે,
 ગુણિ ગુર ગયા હાયહાયરે! ૧૧
 અકિત થે રહ્યા સર્વ શિષ્યરે,
 થયું અજ્ઞાપ્યું તો આ ભવિષ્યરે;
 અગનિ^૩ કેમ આ ઝોલવાયરે,
 ગુણિગુર ગયા હાયહાય રે! ૧૨
 પૂરજનો સદા થોક જો કરે,
 સમરિ સ્નેહને આંસુડાં ભરે
 વિરહગી વ્યથા ના અમાયરે,
 ગુણિ ગુર ગયા હાયહાય રે! ૧૩
 વિકળ નીરખું સર્વ શીક્ષકો
 મરણજ સાંજોને પરીક્ષકો
 કુખ ધરે કહી ના શકાયરે,—
 ગુણિ ગુર ગયા હાયહાય રે! ૧૪
 રહન જો કરે પુત્ર પ્રેમદા,
 મણિ વિના કણી^૫ તર્કડે સદા;
 નયનથી નહીં નીરખાયરે,

- ગુણિ ગુર ગયા હાયહાય રે! ૧૫
 તરફડે વિના વારિ મચ્છરે,
 જનનિ આ વિના કેમ વચ્છરે;
 વિધુ^૧ વિના ચકોળી પિડાયરે,
 ગુણિ ગુર ગયા હાયહાયરે! ૧૬
 તનવ^૨, આપનો જોઈ તેમરે,
 તવ પુછી શક્યો કાંઈ જોમરે;
 અરર એ નહી વર્ણવાયરે,
 ગુણિ ગુર ગયા હાયહાયરે! ૧૭
 સકળ પાસથી લાગી લાયરે,
 મનુષ સર્વમાં હાય થાયરે;
 અનળ^૩ ધગ્ધગી ધુંધવાયરે,
 ગુણિ ગુર ગયા હાયહાયરે! ૧૮
 અરર સામું આ જોઈ શું રહ્યા,
 અરર શું બધું વાલ વીસર્યા!;
 નયિજ ભોલતા કેમ કાયરે?
 ગુણિ ગુર ગયા હાયહાયરે! ૧૯
 સરવને^૪ મળી શોક સૌ હરે,
 સલિલ^૫ છાંદિને શાંતરે કરે;
 તમ વિના બધા બો મુંજાયરે,
 ગુણિ ગુર ગયા હાયહાયરે! ૨૦
 અકિત કેમ છે આપ આ પળે,
 અમર તો નથી કોઈ જાતે;
 મરણ પામિયા^૬ રંક રાયરે,
 ગુણિ ગુર ગયા હાયહાયરે! ૨૧
 શુણિ વિલાપને ચાલતા યયા,

- ખરકું તોય તે ના હબા રહ્યાઃ
 પકડવા હઠયો પુર્ત ત્યાહરે^૧,
 ગુણિ ગુરૂ ગયા હાયહાયરે ! ૨૨
 ભકક આંખ ત્યાં હથડી ગઈ,
 અખક બનગિયો^૨ શુધિ ના રહીઃ
 ગુરૂ દિઠા નહીં પાસ ક્યાંયરે,
 ગુણિ ગુરૂ ગયા હાયહાયરે ! ૨૩
 સતત^૩ સ્વપ્નમાં એમ આપદા,
 રજનિ એક ને^૪ ઊંઘ સૂખદાઃ
 કદ્યધા કદી ને રૂઝાયરે,
 ગુણિ ગુરૂ ગયા હાયહાયરે ! ૨૪
 વિમળ વાલિડા કેમ વીસરું,
 રહિ ઉદાસ હું શીકરે કરું;
 ધિરજ ઊરમાં ના ધરાયરે,
 ગુણિ ગુરૂ ગયા હાયહાયરે ! ૨૫
 ગુરૂ મને સદા જો વખાણતા,
 કવિત સાંભળી ખૂશ જો થતાઃ
 ક્યમ વહાલ એ વીસરાયરે,
 ગુણિ ગુરૂ ગયા હાયહાયરે ! ૨૬
 ક્યમ કહી શકું આપના ગુણો,
 મતિ રહીત હું હે ગુરૂ શુણો;
 સમરિ થીલ્ય આ ગુણ ગાયરે,
 ગુણિ ગુરૂ ગયા હાયહાયરે ! ૨૭

માલિની હંદ.

આરર આરર આજે સુખ સુખાંસ પામ્યો,
 વિપુલ^૧ નિમિર વ્યાધી દુઃખથી ના વિરામ્યો;
 સ્વર્ગ^૨ ગગન કીધું કદ જન્મજ નાણી,
 યુર યુર યુર ખાલું નેત્રમાં પૂર્ણ પાણી.
 ગમ મૃદુ^૩ હર માંહી ધા પડ્યો મર્ણુ કેરો,
 સહન કરિ શુદ્ધ^૪ તાણિયો^૫ દુઃખ કેરો;
 નિશ્ચિન દિલ દોઝે ક્યાં કહું કદ કાણી!,
 યુર યુર યુર ખાલું નેત્રમાં પૂર્ણ પાણી. ૧
 ગરિય હૃદય ગ્લાની^૬ જનમાં^૭ કોણ નાણે?,
 કમલ મરણ પામ્યા અંતરે કોણ નાણે;
 પણ પ્રિય ક્યમ ભુલું આપ પ્રીતી પ્રમાણી,
 યુર યુર યુર ખાલું નેત્રમાં પૂર્ણ પાણી. ૩
 શુષ્ક^૮ બુધ વિસરીને જીવીયેતે દિવાનો,
 વિકળ યમ ફરેછે હું થયો તેમ છાનો;
 મગ પર મમતાળુ ક્યાં મળો મરં આણી?,
 યુર યુર યુર ખાલું નેત્રમાં પૂર્ણ પાણી ૪
 સદય^૯ હૃદય નિત્યે તો હતું આપનું ખો,
 કરગરિ કહું આજે ક્યાંજનું તે રહ્યું સૌ?;
 સતત^{૧૦} સમિપ આશો શીલ્ય પ્રીતે પિછાણી,
 યુર યુર યુર ખાલું નેત્રમાં પૂર્ણ પાણી. ૫
 સરસ સુવશ માટે શુદ્ધ સાદામ ધારી,
 સકળ મનુષ માંહી^{૧૧} જાહગી જળ મારી;

૧ ધાતું. ૨ સ્વર્ગ. ૩ કોમળ. ૪ તાણ્યો. ૫ દીલગીરી.
 ૬ જન. ૭ શુદ્ધ. ૮ દયાળુ. ૯ ગહુ. ૧૦ સદા.

અવલરિ અવલંભાં^૧ મોજ માટે ન માણી,
 ગુરુ ગુરુ ગુરુ ભોલું નેત્રમાં પૂર્ણ પાણી. ૬
 સગુણ વિનય સાથે સર્વ સ્વાધીન કીધા,
 અરરર કરિ એવું કિવટે છોડિ દીધાં;
 હરનેશ હર્ષડાગાં હૃદય દે આજ હાણી,
 ગુરુ ગુરુ ગુરુ ભોલું નેત્રમાં પૂર્ણ પાણી. ૭
 હરખ^૨ પ્રિય પમાડે દર્શો દોડિ આવી,
 વિરહ અનળ આત્મે આપ આપો ખુલ્લવી;
 ગુણનિધિ ગુરુ ગ્રાન્થે તંત બાંધે ન તાણી,
 ગુરુ ગુરુ ગુરુ ભોલું નેત્રમાં પૂર્ણ પાણી ૮
 રસિક કવિત ભોલી હર્ષ કોને પમાડું?,
 સગુણ સદન^૩ જાણી કલમે ક્યાં હું કાડું?;
 હૃદયિત^૪ વિરજ આપે કોણ દે શીખ શાણી?
 ગુરુ ગુરુ ગુરુ ભોલું નેત્રમાં પૂર્ણ પાણી. ૯
 પ્રથમ મધુર ગાણે બાંધિયો^૫ પ્રેમ પાથે,
 પણ પ્રિય વચ આલ્યા કહત તે કેમ જન્યે?;
 વિરજ હૃદય ધારે વાલ તારે વળાણી,
 ગુરુ ગુરુ ગુરુ ભોલું નેત્રમાં પૂર્ણ પાણી; ૧૦
 ધરર^૬ જાણા ફરતા બાળિ કંપે,
 સગરિ તડતુ નિત્યે ના કદી છવ જાપે;
 છણુ છણુ છણુ બાળે છાપ છાતી છપાણી;
 ગુરુ ગુરુ ગુરુ ભોલું નેત્રમાં પૂર્ણ પાણી. ૧૧
 સતત સુમતી આપી કાયના કહત કાપો;
 અમિત^૭ અકલ બ્યાપી આપ એવા પ્રતાપી;
 પણ વધિ તમ જાતાં કટ કેરી ક્યાણી,
 ગુરુ ગુરુ ગુરુ ભોલું નેત્રમાં પૂર્ણ પાણી. ૧૨

સરર ચરિરમાંની સોંસરં બાણુ આદ્યું,
અધિક રૂચિર જનતાં બૌ વ્યથા વૃક્ષ કાશ્યું;
શ્વણિ સનમુખ આપે! સ્ત્રીબ વીલાપ વાણી,
ગર ગર ગર ગેલડે નેત્રનાં પૂર્ણ પાણી. ૧૩

કુંડલિયા હુમિલા.

સ્મરું કચી મન સર્વદા, સુખ પ્રદ શાંત સ્વભાવ;
હે ગર જેદે ખીલ ચાલ, આંચો તરિયો તાવ;
તરિયો નિત^૧ તાવ માડયો તનમાં,
પગ બાગી પડ્યા ભયછિ મનમાં;
સળગે દવરે અસ્થિ^૨ તર^૩ વનમાં,
નિત જાળ વધે હીલ હાપણમાં;
મમતા મન ત્યાગ કરે ધનમાં,
કૃશ^૪ કાય જગી અપયોગ્યનમાં;
સુખદાન સ્વભાવ સદા જનમાં,
સમગ્રી મન જાજ ગર્ભ લોણમાં: ૧
મનગી સો મનમાં રહી, બાહી^૫ અચાનક દોર;
થઈ, દગોદગને ગર્ભ અહીં યુણી સિત^૬ ચોર;
સિત ચોરક ગુણે ગર્ભ પકડી,
જાની નાગણુ લક્ષ વિના લકડી;^{*}
ફટકાવિ હર્યો જિવ આપિ હડી,
ચડિ છાતિ પરે તિરલજ્જ નડી;
રજની દિન રૈયત સર્વ રડી;
ભયભીત થઈ ઝટ ભોંય પડી;
પ્રિય પ્રાણુ મને મળ એક ધડી,

૧ નિત્ય. ૨ અગ્નિ. ૩ હાડકાં. ૪ ઝાડ. ૫ પાતળી
૬ સર્પ. ૭ સિત. * લાકડી.

મનગી મનમાં રહી વાત વડી. ૨
 નાથ નીરખી નેત્રમાં, નીર ભરે નરનારઃ
 હે ગુરૂં ગુપ્ત મળી મને, શાંત કરે સુખકારઃ
 સુખકારિ! વિચારી સુદાસ સદા,
 મમતા મન રાખિ હતા સુખદાઃ
 કરતા નિત નાયક ધર્મ અદા,
 ગુણ શીખવતા સુકતા ન કદા;
 પરિ ત્યાગિ અરે પ્રિય આજ તદા,
 કરિ કૂચ તજી દુનિયાં દુખદા;
 નર નારિ રૂપે ન હે મુખ મુદા^૧.
 નિરખી નયને શિર ભાગિ ગદા. ૩
 અરરર કાળો કેર આ, થરરર કંપે કાયઃ
 ધરરર દુનિ^૨ શર^૩ શરિમાં, સરર સોંસરું જનયઃ
 શર સોંસરું શોણિત^૪ ધાર લહે,
 પ્રિય કયાં મુધિ પીડ શરીર સહે! :
 અગતી^૫ થઈ આપ્તર દીલ દહે,
 ભત ભાગિ લગાર ન સૂખ લહેઃ
 શતવાર ગહેશ્વર નામ કહે,
 રઠનાં દિનરાત હિદાસ રહેઃ
 મળયું પ્રિય આતુર ચીત્ત ચાહે,
 ગહુ કેર થયો ગણિ દુઃખ લહે. ૪
 દયા ન હુપજી દેવને, કાળ કુટિલ સરદારઃ
 રાંક રત્નને આજીવ્યું, અઘટિત કર્યું અપારઃ
 અઘટિત કર્યું સમન્વય મને,
 સહુ^૬ શોક કરે ગુરૂના ગમને^૭;

૧ પ્રસન્ન. ૨ શબ્દ. ૩ ખાણ. ૪ મોહી. ૫ આગિ.
 ૬ સો. ૭ જવાબી.

કહું કહદ દ્રાણુજ કોણ કને ?
 વિનયું બહુ વાર વિબુ તમને;
 અતિ સુખી કરે પ્રજુછ તમને,
 તમને^૧ પણ કોણ હરે વચને ?
 ગુરૂ તેથીજ થાય પિડા અમને,
 હપછ ન દયા દિલમાં જમને;
 શરી વિના જ્યમ શર્વરી^૨, જેમ નદી, વણ્ણ નીર;
 ભયંકાર ભાસે અતી, વીર ધરે નહિ ધીર;
 નહિ વીર ધરે ધિર એ નિરખી,
 મુખ જાય ઊધાડિ જનુ^૩ ભરખી;
 મન ભાસતિ ડાકણ સૌ સરખી,
 પિડ માતની ભે જિવ ગેજ બખી;
 ખતરીશ^૪ ગુણો પ્રિયમાં પરખી,
 ભણું ભણ મળયું હપડે હરખી;
 નિકળી ધરી ખખર સાય સખી,
 જ્યમ^૫ જામિનિ^૬ ચંદ્ર વિનાજ ધખી^૭.
 હે ગુરૂ હે ગુરૂ હે ગુરૂ, મમ દેડાના હાર;
 હાય હાય મન થાય છે, સદગુણના શણગાર;
 શણગાર ગુરૂ સદ ગુણ તણા,
 ગણિ કેમ શદ્દ^૮ નહિ કાઈ મણા;
 હપકાર કર્યા ગુરૂ હોડ ગણા,
 વિસરે ક્યમ^૯ વાજજ સર્વ જણા;
 દિગ મૂઠ થયા જન આજ બણા,
 જ્યમ શાર્ફલ^{૧૦} શબ્દ વડે હરણા;
 નહિતો રિત એ ઝરણા મરણા,

૧ અંધાર. ૨ રાત્રી. ૩ જાણ્યે. ૪ ખતરીશ. ૫ જેમ.
 ૬ રાત્રી. ૭ કોપામાન થઈ. ૮ ક્યમ = કેમ ૯ વાણ.

ગુરૂ હા ગુરૂ શબ્દ જપું હમણા. ૭
 મણી વિના જ્યમ ફણિ અને, સ્વામિ વિના સ્ત્રી દીન^૧;
 ચંદ્ર વિનાજ અકોરને, વારિ^૨ વિના જ્યમ મીન^૩;
 જ્યમ વારિ વિના મિત ઝટ^૪ મરે,
 વિધુ^૫ વિણ અકોરજ આંસુ ભરે;
 મન મારૂં અકીત ખધિય ફરે,
 કદિ દર્શન વીણ ન દીલ ઠરે;
 નજરે રૂપ આપનું નિત્ય તરે,
 મળવા ઉતકંઠિત^૬ ધ્યાન ધરે;
 અતિ વલ્લભદાસ વિલાપ કરે,
 મણિ વીણ ફણી જ્યમ નીત્ય ગુરૂ. ૮

કુંડલિયા પ્લવંગમ.

કોને વંચાવું હવે, કવિતા કરી રસીક?;
 કોણ સાંભળી પામશે હૈં હર્ષ અધીક?;
 હૈં હર્ષ અધિક, હવે કોણ પામશે?;
 કોણ કહે શાખાશ, ઉલટ નહીં જામશે;
 જ્યારે જીવ મુંઝાય, ?ધિરજ કોણ આપશે;
 સર્વ સુધારી ચૂક, વંચાવું જ્યાં હશે. ૧
 પ્રિય પઢાવ્યો પ્રેમથી, સમજી શીલ્ય સુખણ,
 જ્ઞાન વધાર્યું વા'લથી, એક ન વાત અજાણ;
 એક ન વાત અજાણ, ક્યો ફર વે'મથી;
 ઇશ્વરનું એશ્વર્ય, ખતાવું રે'મથી;
 ખાજ્યો એક ખચીત, ખુશી બહુ ક્ષેમથી;
 અંતરમાં અતિ ભાવ, પઢાવ્યો પ્રેમથી. ૨

૧ દયાપાત્ર. ૨ પાણી, ૩ માછલી. ૪ ઝટ. ૫ ચંદ્ર.
 ૬ ઉતકંઠિત.

કેમ વિસાઈ પ્રીતડી, કેમ વશણું વા'ન!;
 કાવ્ય રેખિ ચોપાનિયે, હર્ષ થતો બહુ હાલ;
 હર્ષ થતો બહુ હાલ, કવીતા જ્યાં જડી;
 બંધાવી બહુ વાર, પ્રથંસા પામડી;
 પીડા પામું દીલ, દિવસ રોતે રડી;
 મુકિ ગયા બણ કેમ, વિસાઈ પ્રીતડી! ૩
 સાળાશી બહુ આપતા, જ્યો વધે ઉમંગ;
 તવિતા શ્રવણે સાંગળી, થતું પ્રદુલ્લિત અંગ;
 માતું પ્રદુલ્લિત અંગ, ઉમંગી બહુ હતા;
 સાક્ષી સમજી શીલ્ય, કુલાઈ બહુ જતા;
 કાઈ કહે અપરાધ, કદી નહિ અપતા;
 પુસ્તક પડવા બહાર, સાળાશી આપતા. ૪
 ગોઠવવાં યુરે અંથને, કરવા પછી પ્રસીધ્ધ;
 આપી નિત^૩ ઉસ્કેરણી, લાયક જાણી લીધ;
 લાયક જાણી લીધ, પછી ઊર અંતને;
 નીત્ય વધારિ વિષેય, ખુશીયા અંતને;
 બોધ કરીને ખેડ, બતાવ્યો ષંથને;
 ગોઠવવા થિખ દીધ, યુરે અંથને. ૫
 કાયા તજિ નાગીવચે, માટે મનમુંઝાય;
 નહિતો એ અચરજ નહીં, જોજાયું તે જાય;
 જો જાયું તે જાય; પિડા નવ પામિયે;
 ઇશ્વરની એ પ્રીત, પિરજ મન રાખિયે;
 હેડું નવરે^૨ હાય, યુરે ને ગચે;
 ત્યાગ કરયુંછે વૃત્ત, વપુ^૪ નાની વચે. ૬
 ગોઠે નહિ યુરે ગામમાં, આપ વિનારે આજ;
 ઝડ ઝડ ઝડ છાતી બળે, ક્યાં જઈ કાઢું દાજ?

ક્યાં જઈ કાઠું દાજ, મનેમળથો કહી?;
 ઉત્તર આપો આજ, ગુરત આવું તહીં;
 બાણુ બ્રત પિશાય, નગર પાધા* મહીં;
 આપ વિના રે આજ, ગુર ગોઠે નહીં. ૭
 હે ગુણુનિધિ ગુર શિરમણી, કેર થયો આ કાળ;
 શીલ્ય રૂદનને સાંભળી, સ્થો સત્વર સંભાળ;
 મત્વર સ્થો સંભાળ, સદા સેવક તણી;
 હેડે હર્ષ બધાર, હળક સો બર્ષ હણી;
 દયા દૃષ્ટિયા આજ, જીઓ મારી ભણી;
 કેર થયો આ કાળ, ગુર શીરો મણી. ૮
 અધિક ગણ્યો મનમીત્રયા, રાખિ હૃદયમાં રે'મ,
 કુંકારો કીધો નથી, બહુ ભલપણ કેમ;
 બહુ ભલપણકેમ, વહાલ વિચીત્રયા;
 અંતર બહુ ઉભરાય, ચતૂર ચરીત્રયા;
 પાંડિત્ય પામ્યો આપ-પ્રતાપ પરીત્રયા;
 રાખી રે'મ, અધીક, ગણ્યો મન મિત્રયા. ૯
 સૂઝડી સન્મતિ વડે, રામ રંકની રીત;
 હીત કરયું મન પ્રીતયા, શ્રેય* વિચારી ચીત;
 શ્રેય વિચારી ચોત, સનેહ* ક્યો અતી;
 ક્યારે કીધ ન ક્રોધ, કપટ રાખી રતી,
 આપ જવાથી આજ, જીઓ મારી ગતી;
 આખર છોડ્યો આમ. સુઝડી સન્મતી; ૧૦
 આજ તમારી આકૃતી, દેખું સ્વપ્નામાંય;
 ભણુકારા વાગે ભક્ત, જાણે ઉભા આંધ;
 જાણે ઉભા આંધ, રહે નીદ્રા જતી;
 જ્યાં જાય ત્યાં ફોક, નથી ઈંધ આવતી;

એમ આહોનિશ વ્યર્થ, વ્યથા બહુ વ્યાપતી;
 દેખુ સ્વપ્ના માંય, તમારી આકૃતી. ૧૧
 તાપ હરણુ ત્રિભુવનપતી, વિનવે વલ્લભદાસ;
 હે વિશંભર! હે વિભા! , પૂરો અંતર આશ:
 પૂરો અંતર આશ, વિચારીને કૃતી;
 દાસ દુખો દળનાર, ઉતારે આરતી;
 માંપડ મુક્તી સૂળ, મહેશ્વરને આતી;
 વિનવે વલ્લભદાસ, ત્રિભુવનના પતી. ૧૨

રાગ દેશી.

હે મહેશ્વર મેહિનતે, મેહ્યું મનુષ્યમાં માન;
 મમારે જન સર્વદા, કાંય ઉપાય ન આત,^૧ યરેછ;
 ઉપકારી ન આપ સમાન, યરેછ;
 આપ્યું ઉત્તમ અમને જ્ઞાન, યરેછ;
 હવે કેમ ગમે યુક્તતાન?, યરેછ. ૧
 કીધું આતી કોઈએ, ગયો તમારો જન;^૨
 મહિંત યમ મહિપર પડ્યો, એવું સાંગળી કાન; યરેછ;
 યમ બચબીત નાહી જાન, યરેછ;
 જાણે પકડીને આણ્યું જાન. યરેછ;
 હાય! મારા મૂળુ નિધાન, યરેછ. ૨
 જોમ ચકોરી તરફડે, વેળી થયે વિહાન;^૩
 તેમ તુરત તે કાળમાં, ત્યાગ્યું સૌ જાનતાન, યરેછ,
 એક લાગ્યું તમારું ધ્યાન, યરેછ;
 હતા સુખદુખ વાતનું સ્થાન, યરેછ;
 દિવ્ય દલિનું દીધુંદાન, યરેછ. ૩
 સૂયશ સંપાદન કર્યો, બાવનગર સંસ્થાન;

તાતા મોઢા મનુષમાં, સોળી સાથ પિજાન, યુરેછ;
 વીંધ્યું વેપનું નેટું નિશાન, યુરેછ;
 ત્યાગ વુડા કમનું તોફાન, યુરેછ;
 આપી મોઢા પિયનું પાન, યુરેછ. ૪
 શ્રેષ્ઠ ચિલ્લને સ્નેહથી, સોળે આપો સાન,
 પળી ઓપન ઉપદેશથી, વીંધે વાળ્યો વાન, યુરેછ;
 કર્યું રોશનું સમાધાન, યુરેછ;
 મદ હારક મ્હેર મકાન!, યુરેછ;
 ગોઠે ગાન ન લાગે રાન, યુરેછ. ૫
 સદમારગ^૧ સજાડિયો, વેપન વિદ્યારી^૨ વિચ્છ;
 ભવ સાગર સૈજે તરે, આપ્યો એ ઉપદેશ, યુરેછ;
 કાપી અંતર કલિત કલેશ, યુરેછ;
 કોઈ કોઈનો નકરે દેશ, યુરેછ;
 સોન યુખન રાખ્યું બેશ, યુરેછ. ૬
 જેમ સર્વ યજ્ઞએ સખી, જેમ આપ ઉદેશ^૩;
 પંચ બતાવ્યા પાંચરો, બેન આપોને બેઠ, યુરેછ;
 વિચારી મન કાળને દેશ, યુરેછ;
 ચેતારી ભવ કોઈર ડેશ, યુરેછ;
 સદા શોભિત આપનો વેશ, યુરેછ. ૭
 હિમત હારી જાડકું, હૈયે રહે ન હોંશ;
 મિક ઉપાય સુઝે નહીં, કાઢું ક્યાં જામ રોષ? યુરેછ;
 કહું કોણનો આમાં દોષ? યુરેછ;
 કોણ આજ આપે પતીતોષ? યુરેછ;
 ત્યારે માગી શું જોઈ જોગ! યુરેછી. ૮
 પ્રસર્યો છે પરિતાપ ખહુ, દન દેણું સૌ કામ;
 આવ પછાડી પિંડ આ, જાણું દીવો ડામ, યુરેછ;
 ૧ નહારું. ૨ અમૃત. ૩ સન્માર્ગ. ૪ મતલબ. ૫ સંતોષ.

જીવ આવે ન આઠે જામ, યરેછ;
 કાંઈ સુઝે ન ધરનું કામ, યરેછ;
 કંઈ આકુંદ^૧ આને આમ, યરેછ; ૯
 ગમતી શુદ્ધ સ્વભાવથી, સંભારે સૌ ગામ;
 રાત દિવસ રસના^૨ રો, માણેધરનું નામ, યરેછ;
 હતા સતત^૩ મમ સુખ ધામ, યરેછ;
 અધુની રહી હેડાની હામ, યરેછ;
 વેગે આવીને આપો નિરામ, યરેછ; ૧૦
 ક્ષણ બંધુર મનમાં ગણું, સુખ દુખ પ્રદ સંસાર;
 તોય તાદશ^૪ દર્શાવથી, ન જાણ હાય વિચાર, યરેછ
 મારા આનંદના આધાર; યરેછ;
 જુઓ આંખે આંસુધાર, યરેછ;
 હાય! હેતુ હેડાના હાર, યરેછ; ૧૧
 કોઈ કોઈ નહિ કોઈ દી, સદા તમે સુખકાર;
 ખલુ આખરે આપું કર્યું, પ્રિય! ત્યાગીને પ્યાર, યરેછ
 કેમ ભીતર ભુલું આભાર! યરેછ;
 કાઠ્યા મનથી વેગ વિહાર, યરેછ;
 પડ્યા ઉપર પાટુનો માર, યરેછ. ૧૨
 સ્વપ્ન વિષે ખલુ સાંભરે, આપ શરિર આકાર;
 ધાઠ ધડાચે^૫ ઘટ વિષે, કલ્પિત ક્રોડ પ્રકાર, યરેછ;
 જેનો વરણ્યે ન આવે પાર, યરેછ;
 જીવ કેમ પિડાદધી^૬ પાર? યરેછ;
 યલુ આજી હું વારંવાર; યરેછ. ૧૩

૧ વિનાય. ૨ જીમ. ૩ સદા. ૪ આગેહુબ. ૫ ધડાય.
 ૬ દુખનો દરિઓ.

મહિકા છંદ.

ખડી ધડિમાં ધટ જો મભરાય ભરાય અતીજળ આંખ વિથે,
 અપાર વિચાર હો ઉરમાં ઉરમાં અગતીજ પ્રકટી અતિથે;
 અધિક જીપાય કરે પણ આપાર જન્ય નહી કુળ અંતરનું,
 અરે અતિ આ અધરીત થયું મનમારણુ મોત મહેશ્વરનું. ૧
 નિહાળી છત્રી નયને નિશ્ચીત ગુરૂ! નયને અતિ આંસુ ભરે:
 વિલાપ વળો કરે કોંડ વિધી પણ યાય અલોપ હું કેમ કરે!
 સદા નિર્દેપાય હું એમ, નહી કુળ એ દશકે દિન પંદરનું;
 અરે અતિ આ અધરીત થયું મન મારણુ મોત મહેશ્વરનું. ૨
 હવે અહિં આપ વિના ગુરૂ કોણ સદા મન સંશયને હરથે?
 મતી કરથે નિત ઠ નીર્મળ કોણ પિડા દુર સૌ દિલગી કરથે?
 નથી હર આશ^૧ હવેજ કદી મુખ નીરખવા મુખ સાગરનું;
 અરે અતિ આ અધરીત થયું મન મારણુ મોત મહેશ્વરનું. ૩
 અરે! વિસરી ગુરૂ વાલ હવે તજી શીકર સૌ પડથે ફરવું;
 બધું કરવું પડથે નિત કામ અને હરતો પડથે ભરવું;
 ગતિ વિષ્ણુ કેરિ વિચીત દિસે ન તબ્બજ કામ કદી ધરવું;
 અરે અતિ આ અધરીત થયું મનમારણુ મોત મહેશ્વરનું. ૪
 સદા સમગી પ્રિય! પ્યાર પરંતુ અમે અહિં શીકરયા ફરથું;
 સગૂણ સદા સમગી તવ^૨ નામ રહે ત્વમ^૩ એ કૃત આદરથું;
 તમારું થવા શુભ હે ગુરૂ, ધ્યાન સદા ધરથું પરમેશ્વરનું;
 અરે અતિ આ અધરીત થયું મનમારણુ મોત મહેશ્વરનું. ૫

હરિગીત છંદ.

સૌ પોરજનર પોકાર પાડે હે હરી આ શું થયું!;
 બહુ બાળકો રૂદન કરે અતિ આંખ^૧ આંખથી વહ્યું;

જ અગ્નિ. ૧ જે જોઈ મન મરી જાય એવું. ૨ નિત્ય.

૧ આશા. ૨ આશા. ૩ તમારું. ૪ પુરજનો. ૫ પાણી.

કે થોકમાં સૌ શીક્ષકો જે રત્ન ક્યાં ગયું આપણું!;
 આ ગજબ થો આ ગામમાં થયું મર્ણુ માહેશ્વર તણું! ૧
 મહુવાનો મુખ્ય નિશાળની સંભાળયા થેવા સછ;
 નાની વયે આ ગામમાં દુખદાય દુનિઆને તછ;
 સૌ સાથ બાંધે સ્નેહ જોણું જેન મળવો સોગણું;
 આ ગજબ થો આ ગામમાં થયું મર્ણુ માહેશ્વર તણું! ૨
 નિજ પદ્ધિ ઉપર વર્ષ દ્વદશ તે રહ્યા આ ગામમાં;
 આનંદ આપ્યો ઉપડીને રહિ કુચળ નિજ કામમાં;
 કીચી ન બદલી ભેળિ લાયક માન આપોને ધણું;
 આ ગજબ થો આ ગામમાં થયું મર્ણુ માહેશ્વર તણું! ૩
 બે દિવસનાં દુખ દરદમાં યત્ન ભરમ તમ કાયા બળો;
 નહિ પ્રથમ સાચું માનથે કો મરણ કાને સંભળી;
 જ્યમ! ઉભય* આંખે આંત્ર યાવ લગાર પડવાથી કણું;
 આ ગજબ થો આ ગામમાં થયું મર્ણુ માહેશ્વર તણું! ૪
 અવતાર મળ્યો નહિ આખરે દેવા દિલાસો પુત્રને;
 રહિ મનની* સૌ મનમાં આસ્થા તછ મર સુત્રને;
 ઋતુ ક્ષણિક વિતતરને તજ્યું કંઈ વાર લાગી નહિ ક્ષણું;
 આ ગજબ થો આ ગામમાં થયું મર્ણુ માહેશ્વર તણું! ૫
 મન યાવ હાથ નિકાય* કંપે કાચ ધરરર આ મડી;
 છવ જાય નવરહિ ગાય બાગ્યા પાય રજન દિનરડી;
 દિલધાય દર્શન આ'ય ધોજ સહાય સંકટ શું બાણું!;
 આ ગજબ થો આ ગામમાં થયું મર્ણુ માહેશ્વર તણું! ૬
 સૌ કામ ધામ વિરામ બૂલી ગામમાં કંઈ ના ગમે;
 દિલકામ આઠે જામ બયમિત આમ યત્ન મિતકું બમે;
 વિશ્રામ નહિ કો કામમાં સુખપર પડ્યું ધન ઠાંકણું;
 આ ગજબ થો આ ગામમાં થયું મર્ણુ માહેશ્વર તણું! ૭

ચરતાજી! બુદ્ધો કાજ આજજ દાજ છે બહુ શિલમાં;
 ગુપ્ત સાજ સાથે આજ કુપ્તું જહાજ^૧ થોક સલીલમાં;^૨
 સુખદાય સિંધુ જ્ઞાન લીધું જ્યાં લગી હવું માગણું,
 આ ગજજ થો આ ગામમાં થયું મર્ણુ મહેશ્વર તણું! ૮

ઈંદ્રવજ્રા છંદ-

આ અસ્ત પામ્યો સુખ સૂર્ય આજે,
 ફૂંદેવ દેખી દિલ દાડિ દાજે;
 બો કટદા^૩ ઠંટક^૪ ઉર કાટે,
 માયાળુ મહેશ્વર મર્ણુ માટે. ૧

ગોઠે ન ગામે ગુરૂ ગુણધારી,
 બુલાવ ના બાવ પ્રીતિ તમારી;
 આતંદ ના થાવ અતિ ઉમાટે,
 માયાળુ મહેશ્વર મર્ણુ માટે. ૨

નિશ્વાસ નાણું દિન રાત રોષ,
 આતંદદ આપ છળી ન જોષ;
 દાડી વધે શીકર ઊર કાટે,
 માયાળુ મહેશ્વર મર્ણુ માટે. ૩

મીજાજ હંમેશ હતો હિતસી,
 સુશીલથી સદા થયા યશસી;
 આ ફૂંજ સંતોષ સુખાદિ દાટે,
 માયાળુ મહેશ્વર મર્ણુ માટે. ૪

આવિંદ આ ખાદ પડી અમારે,
 આ ગામમાં આપ જવાણ ભારે;
 તૈયાર જાવા બહુ આપ સાટે,
 માયાળુ મહેશ્વર મર્ણુ માટે. ૫
 આકૃંદ^૫ સ્નેહિ કરે અતીથે,

ઉઘસે, ત્યાગી સુખ દીનગીથે;
 ફેલાઈ જો શીકર વાટ ધાટે,
 માયાળુ માહેશ્વર મર્ણુ માટે. ૧
 સંદેહ સૌ કોણુ હવે તજવે?,
 અગ્ની ઉરે કોણુ હવે બુજવે?;
 જો વેદના થાય કંઠેર કાંટે,
 માયાળુ માહેશ્વર મર્ણુ માટે. ૨
 આ સાંપગી પટાવસે વાણી,
 છાંટે વિદ્યાગાગિન ઉપેર ડાણી;
 જ્યે કહી પાવક પાણિ છાંટયે,
 માયાળુ માહેશ્વર મર્ણુ માટે. ૮

સૌરઠ.

દાડી છે દિવ દાહ, વધી તિરહગી વેદના;
 જોઈ રાત દી રાહ, છે યુર ક્યાં મળયો હવે? ૧
 ગરર કાળો ડેર, આત્રિ ગળારા શરિષાં;
 જગત કરી મન ઝેર, છે યુર ગ્યાં સુધામ્યાં. ૨
 કાળ અચાનક આમ, જાણું નહિ જે આગળ;
 હૈયામાં રહી હામ, માહેશ્વર મળયું ક્યાં? ૩
 રહન કરું દિન રાત, દયા કરોને દીનમાં;
 વાયે આવી વાત, માહેશ્વર મૂની ગમ. ૪
 સાત વર્ષ સુખ દેયુ, મને બસુ બ્યો ગાવગી;
 કહ્યું ન કડયું કેણુ, છે યુર વાંચ ન વીસરું. ૫
 દરદ રહ્યું ત્રણ દીન, ભોંઠા ભાલાં નીકળ્યાં;
 દાસ કરીને દીન, છે યુર ગમન કરી ગયા.
 જામ તેતરમાં ગાજ, છે યુર તેમજ ગામમાં. ૭

દાતા સદા સુખ ધામ, નામ વચારયું નેહથી;
 પણ આપરનો આમ, હે ગુરુ ત્યાગ કરી ગયા. ૮
 આવી સ્વપ્ન સદૈવ, આપ છતી નજરે તરે;
 અરે કરયું શું દૈવ, ગુરુ વિયોગે વલ્લવડું. ૯
 નિરખી નયને લોચ, ભગમિત થઈ ગડગડી મરે;
 નિ પડી મમ ઓથ, હે ગુરુ આત્મ મમન થકી. ૧૦
 પત્ર વખ્યો નહિ આવ, કરવા સાંત્વન શિશ્યનું;
 ખૂન થવા નિરજન, ગુરુ ખપર કયાં પૂછવા? ૧૧
 હે ગુરુ હે ગુરુ ઐમ, કરે નિત્ય વિયોગથી;
 મરજી, વિનાશન જેમ, હે ગુરુ નેમ હું ટળવળું. ૧૨
 તેગે થાય વિચાર, હવે નહિં શું આવશે?;
 આવે ક્યાંની પાર, ગુરુ ગયા કાવા નજી. ૧૩
 દર્શનતી નહિ આય, દેવે નિત્ય કે આગિયે*;
 અંતર અધિક ઉદાસ, હે ગુરુ એ મારે અશ્રી. ૧૪
 યાદ પ્રારબ્ધે પ્રીત, ક્યાં મહુવા ઉમરેડ ક્યા?;
 અદિત થયું મમ ઓથ, હે ગુરુ નાશ નિહાળિને. ૧૫
 જાણે વીતી હોય, વિરહ વીંછી પી પેદના;
 અવર ન જાણે કોય, હે ગુરુ આ દિવસ હું ૧૬

રાગ પરજ ૧.

અરે કેમ ધીરજ પરિચરે!, વિરહ હૃદય વાતશું કરિચરે!
 સોય પ્રકારે મન સમજાવું, તોય ન પામે પ્રતોષ;
 ચિત્ત મરેરે આજ અતીથે, કોણ ઉપર કરે ક્રોધ!;
 મહેશ્વર મહાન મહેતાજીરે, અરે આ શુભો આજીજીરે ૧
 શીક્ષક સર્વે થોડ કરેછે, કરે જાણે આજ;

---

† આશા. * એટલા વર્ષ. ‡ આપરજનું ત્રીજું અ
 રણ ઠેક રૂપે ગવાય છે.

આધાર એનો ભાગી પડ્યોરે, ભાસે ભયદ નિશાળ,
 કરોને મ્હેર કૃપાળૂરે, દયા ધરી દિન દયાળૂરે. ૨
 શિષ્ય પહાવેલ, આપ પ્રતાપે, કેક થયા છે ન્યાલ:
 ન્યાલ થયા જેને આશ્વા હતી ઉર, તે રક્ષા અંતરિઆળ;
 વ્યથા શું તેની વરણવુંરે, અતીથે આવેછે રડવુંરે. ૩
 આપ વિચોત્રે વિરહ વ્યથાનું, સંકટ સાથે ઉર;
 કાવ્ય કર જેમ, તેમ વધે છે, કાટ અતીથે કુર;
 દયા તજી દીનને જાળોરે, કહો કાણુ તાપને ટાળોરે? ૪
 લાયક જાણીને લક્ષ પ્રકારે, સારી શિખામણુ દીધ;
 પુસ્તક પ્રકટ કરાવવા સાર, રોજ ઉશ્કેરણી કીધ;
 નેધી વધે કીર્તી માગીરે, હતી એ હોંશ તમારી. ૫
 શિષ્ય સાળાશી એ માન ગુરૂને, એમ ગણી મન માંધ;
 હિંમત આપીને હોંશ વધારી, આણી ન ધર્ષ્યા કાંધ:
 શુચિ સદગુણુ તમારારે, સદા મુખ દાયક સારારે. ૬
 પુસ્તક જે હવે પ્રકટ કરેતો, કાણુ કહે 'સાળાશ?';
 અન્ય સાળાશી આપથે તો પાણુ, એવો ન યાપ ઉત્સાસ,
 જેવો ગુરૂ હર્ષને જોઈરે, રહું રજની-દિન મોહીરે. ૭
 ગામ વિષે મને ગોઠે નહી કદિ, આપવિનારે આજ;
 મળવા માટે આવો મલપતા, ઝોલવો અંતર દાજ,
 નથી મન રે'વું માંરે રે, જપુછર્ચે નામ તમારેરે. ૮
 ઓરિયો એકકે વાતને વીત્યો ન, મનની રહિ મન માંધ;
 આમ જથો એ વાદન આજ્યું, અમને મૂકીને આંધ,
 કહું ક્યાં કહની કાણીરે?, ઉમળકો અંતર આણીરે. ૯
 હે ગુરૂ દાડી દુઃખ સમયમાં, દીલ દિલાસો દેનાર;
 આપ વિના હવે દેખું ન કોઇ, નોધારાના આધાર,^૧

૧ ભયંકર. ૨ પીડા. ૩ પરીત્ર. ૪ બીજા. ૫ દિલાશી
 દેનાર ગયા, એટલે એ વિષયમાં નિધાર થયા. એવા

ગાંધે એય અમારી રે, ગયા યુરે વા'લ વિસારીરે. ૧૦
 જીવનગીમાં જર જાળવ્યું આજું, સર્વ વિસારી વિલાસ;
 જાણે જરાવસ્યાએ ભોગવયું, અંતર એવી આશ,^૧
 રહી એ આસા અધૂરી રે, ગયા અગને અહિં પૂરીરે. ૧૧
 ભોગવવા સમે ભાગિ ગયારે, મૂકીને માયા માલ;
 લક્ષ્મીનો કાંઈ લાભ ન લીધે, કરિને ન પાપો બાળ,
 વહે જળ ધારા જાણીરે, પડે પરજન્યરે પ્રભાણીરે. ૧૨
 પુત્ર તેડાવી પોતાની પાસે, ધંધા કરાવા ચા'ય;
 ધીરજ્યા એમ ધારયું હતું પશુ, ધારયું ધણીનું ધાય,
 હથે થું મરણ એવી રે,^૨ પડે કદિ અગર થેનીરે. ૧૩
 હે યુરે જમ્યું હું કેમ કરીને, પીક પયોધી પાર!
 આંખો અમારી એડે ગાંધે, ત્યાંય આંસૂની ધાર;
 પડે નહીં બંધ એ પ્યારારે, યુરે આધાર અમારારે. ૧૪

ચોપાયા છંદ.

સદ્ગુણ ગામી એકન પામી, હે યુરે બહુ જથ નામી!
 મન વિદ્યામી હોંશ હરામી, આપે હણી નકામી;
 પ્રીતી પામી વ્યાધી વામી, અંગિકારી આજીજી;
 હે યુરે યુગ મંદિર ક્યાં મળયો, માહેશ્વર મ્હેતાજી? ૧
 ગન કાયરતા હરદમ હરતા, ધીરજ ધરતા કરતા;
 દિધે ન ડરતા સત્ય કુચરતા, યથ સંપતિ સંધરતા;
 નથી વિસરતા નજરે તરતા, ✕ સ્વપ્નામાંય વિરાજી;
 હે યુરે યુગ મંદિર ક્યાં મળયો, માહેશ્વર મ્હેતાજી? ૨
 કાળિ અનીતી આવી નીતી, રાખી પ્રીતિ પ્રતીતી;
 સાંભળિ ચીતી આ આપતાં, હરો ભયંકર ભીતી;

નોધારા જે અગ્નિ, તેમને આપ વિના આધાર નીજ કો-
 ધનો દેખતો નથી. ૧ આશા, ૨ વર્ષાદ. ✕ તરોડો.

લાધી જીતી નેધિ સુ કીર્તી, ગામવિષે રહિ ગાજી;
 હે ગુર ગુણ મંદિર ક્યાં મળશે, માહેશ્વર મહેતાજી? ૩
 પ્રીત પ્રમાણી અંતર આણી શાણી ચાલ વખાણી;
 માજ ન માણી કરિસુખ લાણી સંઘરિ કીર્તિ કમાણી;
 હેડે હાણી કષ્ટદ કાણી-ક્યાં કહું હોયો બોજી?
 હે ગુર ગુણ મંદિર ક્યાં મળશે, માહેશ્વર મહેતાજી? ૪
 જળમી જાણી પ્રેમ પિછાણી, છોટા શીરપર પાણી;
 ગુણ વખાણી સુજસ આણી જલિહારે મમ વાણી;
 વાતને તાણી તંત કરીને પ્રસરી પ્રતીક્ષા જાત્રી;
 હે ગુર ગુણ મંદિર ક્યાં મળશે, માહેશ્વર મહેતાજી? ૫
 કષ્ટજ કાપી ધીરજ આપી, એવા આપ પ્રતાપી;
 શિર કર સ્થાપી ઠાળ્યો પાપી, ઉર સાથે અદ્યાપી;
 વ્યાપિ વ્યથા તે તૂરત ઠાળી, રોજ રહીને રાજી;
 હે ગુર ગુણ મંદિર ક્યાં મળશે, માહેશ્વર મહેતાજી? ૬
 તત્તજ તપાશી ઇશ જિપાસી કર્યો દમ શિષ્ય ખાસી;
 નાશી અનિદ્યા શીકર કાંસી કદાપિ યાગ ન હાંસી;
 હરો જિદાસી હે ગુણ રાશી જાપ દાડિ દિલ દાજી;
 હે ગુર ગુણ મંદિર ક્યાં મળશે, માહેશ્વર મહેતાજી? ૭
 જથ વિસ્તારવા હરકત હરવા, મન ઠરવા બવ તરવા;
 પાર ઉતરવા સદગુણ ગરવા, ભરવા, ભવયિ હગરવા;
 આપ શિખામણુ અંતર ધરતો, કાં જૂની કાં તાજી;
 હે ગુર ગુણ મંદિર ક્યાં મળશે, માહેશ્વર મહેતાજી? ૮
 મુક સુધારી વિનય વધારી સંતન છાતી ઠારી;
 કંડેલાકારી અતિ ઉપકારી, બલિહારે મન ભારી;
 અથા વિચારો છોટા વારી, બાળક પાસ બિરાજી;
 હે ગુર ગુણ મંદિર ક્યાં મળશે, માહેશ્વર મહેતાજી? ૯

ધર્મ આપું પણ ધર્મ ધરે નહિ, કોઈ રિતે મન મારું;
કહું બહુ બંધુર આ સર્વે છે, નહિ મારું નહિ તારું;
મહું બધે છે સોને માથે, રહું સન્મારગ^૧ સાજી;
હે ગુરુ ગુણ મંદિર ક્યાં મળશે, માહેધર મહેતાજી? ૧૦

ગીતિ છંદ.

ગુરુ ગુરુ ગુરુ ગુરુ ખોલું, હે ગુરુ આવી મને મળો આજે;
એકકે વાત ન સુજે, દાડિ દિલડું બહુ બહુ દાજે. ૧
અગ્ની વિરહ વિચોગી, ઝડ ઝડ જવાળા આહીં ઉરે લાગી,
જ્યાં જોઈ છું જાગી, મૃત્યુ માગી ગયા મને ત્યાગી. ૨
હાય હાય મન યાચે^૨, ભાગ્યા પાય ન આપ રહી મનમાં;
ધોરજ મન નવ ધરે, પ્રકટી પાવક પિડા ત્રિવિધતનમાં. ૩
સ્નેહ ધરી સંભારે, રાત દિવસ મન થોડ કરે મારું;
કેમ હુ વા'લ વિસારે, ગુણી ગુરુને સદા સુખદ ધારે. ૪
હાય હવે નહિ આવો, એમ કહું ત્યાં હલ પડે કાઠી;
મળવાની મન આશા, નમજે મળે યયા તમે માઠી. ૫
દિલમાં દયા ધરોને, થોડ તણી કરિ સમાગમે શાંતી.
બય ભિત ભાળી બાતા, બય ભારીને^૬ બધી હરે ભાંતી. ૬
નિદ્રામાં નિત^૭ નિરખું, આપ આકૃતી બધદ અતી ભાસે;
જાણે આવી ઉભા, થોડ શમાવા પ્રેમ સહિત પાસે. ૭
બની આકળો ઉડું, પુછવા પ્યારા અપર બધા તમને;
નાસોછો નિત ત્યારે, હે ગુરુ નાયક વિના બધા શમને. ૮
યાત્રી લોય બનું છું, અંધારામાં પગી અતી થોધી;
રોરજ મનમાં ધારે, રાત દિવસ મમ હૃદય અતી બોધી. ૯
નિશાસો હું નાખું, એમજ નિત્યે નિરાશ યમ મનમાં;
આપિ હાયમાં આજે, ઝુંડી લીધું કહું કથું જનમાં. ૧૦
પાત્ર વિષે પિરશીને, એવી રીતે સદા લહે ઝુંડી;

૧ સન્માર્ગ. ૨ યાચ ૩ ધૂળ. ૪ દાઢીને. ૫ નિત્ય.

બગણી થાય બળતરા, ચીંતા ચિતકું ખાય સદા ચૂંટી. ૧૧
હાય હવેશું કરવું, મરવું કે મન વિશે બળો રે'વું;
અન્ય ઉપાય ન એથી, સંકટ સંતપ ધિરે ધિરે સે'વું. ૧૨

લાવણી.

(“ગોપીચંદ્રવીર, જોગી હુષારે કીણું કારણી?” એ દેશી.)

ગુરુ ગુણ બંડાર, ગયા તજીરે પરમ પ્રીતડી. એ ૧૬૬.

કેમ કળીને વા'લ વિસારે, વાત કરે વિસ્તાર;

એકઠે વાત ઉપાય ન સૂઝે, પિડા અપરમપાર;

રે ગુરુ ગુણ બંડાર, ગયા તજીરે પરમ પ્રીતડી. ૧

સ્નેહ તમારો સંભારેતો, આંખે આંસુ ધાર;

દાનાનળ લાગ્યો મમ દિલમાં, પાડું ક્યાં પોકાર?

રે ગુરુ ગુણ બંડાર, ગયા તજીરે પરમ પ્રીતડી. ૨

ભાવ ધણી ભમનાને ભેદી, એ અનુપ ઉપકાર;

આજ ગદ્ય છે આશા હડી, હતો સદા આધાર;

રે ગુરુ ગુણ બંડાર, ગયા તજીરે પરમ પ્રીતડી. ૩

આલિ નીસર્યા સત્તર છોડી, ક્ષણભંગુર સંસાર;

શોક કરે શ્યામા સુત સ્નેહી, ન કોઈ કાંઈ વિચાર;

રે ગુરુ ગુણ બંડાર, ગયા તજીરે પરમ પ્રીતડી. ૪

હર્ષ પમાડો હેન ધણીને, સૌ હરકત હરનાર;

ઘણતા લાધી લક્ષ પ્રકારે, આપો લક્ષ લગાર;

રે ગુરુ ગુણ બંડાર, ગયા તજીરે પરમ પ્રીતડી. ૫

અરે યશ્ન અધગ્રીત ક્યાંથી, અપ શોચન થાય અપાર;

છેક કુખ્યો તે કેમ જઈ, શકું પીડ પચોદધિપાર!

રે ગુરુ ગુણ બંડાર, ગયા તજીરે પરમ પ્રીતડી. ૬

દુઃખ દહીમાં દેખી ડૂળતો, સ્થા શેવકની સાર;

એક ઘડી દર્શન દઈ કરજો, સંકટનો સંહાર;

રે ગુરુ ગુણ બંડાર, ગયા તજીરે પરમ પ્રીતડી. ૭

કલેશ કપટ કંકાશ તજાવ્યો, સુખપ્રદ શિખ દેનાર;
 ગુણ ગણાવું ગુરુ કેટલા? વેગે કરજો વાર;
 રે ગુરુ ગુણ ભંડાર, ગયા તજીરે પરમ પ્રીતડી. ૮
 વિરહ વનિહી ઝડઝડ તનરૂપી તૂલે વિષે અંગાર,
 વ્યથા વાણતા વાય ઝપાટા, બાળી ભસ્મ કરનાર;
 રે ગુરુ ગુણ ભંડાર, ગયા તજીરે પરમ પ્રીતડી. ૯
 પડે નેત્રથી નીર અમળમાં, જાય કડી તે ઠાર;
 અમ અહોનિશ આલ્યું જાય છે, શું કહું વારંવાર;
 રે ગુરુ ગુણ ભંડાર, ગયા તજીરે પરમ પ્રીતડી, ૧૦

સવૈયા એકત્રીસા.

અરે મહેશ્વર આલિ નીકળ્યા, મુકિ એકલા અમને વાર;
 એક ઘડીકા વા'લ ન વિસરે, હાય યાય મનગાંધ અપાર;
 ગાખર આવું કરવું હતું તો, શીદ પ્રથમ બાંધ્યો બહુ પ્યાર;
 સ્વર્ગ ગમન કરવું હે ગુરુ ગંભિર, છોડી સંકટ મય સંસાર. ૧
 લલે પ્રકારે લાડલડાળ્યા, લાયક દઇ આચાર વિચાર;
 ભણતર ગણતર સર્વ બણાવ્યું, દઇ આશ્રય અતિશય આધાર;
 કેમ કડી હું, કહો વિચારી, વિસરે વાલમ! એ ઉપકાર!
 સ્વર્ગ ગમન કરવું હે ગુરુ ગંભિર, છોડી સંકટ મય સંસાર. ૨
 શાળા ગુરૂની પદ્મી ઉપર, થયા થયે નર અન્ય અપાર;
 પણ મહેશ્વર નીપજવા નયિ, વાત કહું શું વારંવાર;
 સુખ હાયક લાયક સાવાતે, વાયક શાંત સણુ શણુગાર;
 સ્વર્ગ ગમન કરવું હે ગુરુ ગંભિર, છોડી સંકટમય સંસાર. ૩
 કંપે કાયા હાય યાય હર, ભાગ્યા પાય ન આપ લગાર;
 આ'ય અપ દગધાય નિરખવા, જોઈ જાય જિવ સુખદેનાર;
 હાસ્ય રસે મન હર્ષ વધાયા, હરદમ હરકતના હરનાર;
 સ્વર્ગ ગમન કરવું હે ગુરુ ગંભિર, છોડી સંકટમય સંસાર. ૪

સંકટ સાલે સદા સર્વદા, સાંભળજ્ઞે શિરમણિ સરદાર;
 રાત દિવસ મમ રસના^૧ રટતી, હે ગુરુ ગંભીર પાડી પોકાર;
 હાક મારે પણ નહિ હોંકારો, પડ્યા ઉપર પાટૂનો માર;
 સ્વર્ગ ગમન કર્યું હે ગુરુ ગંભીર, છોડી સંકટ મય સંસાર.^૫
 વિમળ વિનોદ વિલાસ વધારી, સદા વિદારી વે^૨મ વિકાર;
 પરમાર્તદંજી પ્રાપ્ત કરાવ્યો, પ્રતિદિન પ્રેમ પિપ્પુશ^૩ પાનાર;
 કરેણા કરિ ઉર કપટ કુટિલતા, કહ કાપિયાં^૪ ક્રોડ પ્રકાર;
 સ્વર્ગ ગમન કર્યું હે ગુરુ ગંભીર, છોડી સંકટ મય સંસાર.^૬
 ગામ રમશાન સગાન ગમે નહિ, હે ગુરુ મગ હૈકાના હાર;
 ભૂત પ્રેતને ડાકણ દેખ્યું, વાળે મમ મન સુખ સંહાર;
 બાળું ચોપદશ આગી ભડકા, ભયભિત થઈ બાળી ભયકાર;
 સ્વર્ગ ગમન કર્યું હે ગુરુ ગંભીર, છોડી સંકટ મય સંસાર.^૭
 આપ વિના આરાગન પાગું, ગમે ચિત^૫ ચક્રિત ન પામે પાર;
 આ ગુરુ આઠ્યા ઐમ આલોદિશ, વાગેછે ભીતર ભણકાર;
 હાથ રહે નહિ હૈકું તેથી, આંખ વિશ્વ આંસુની ધાર;
 સ્વર્ગ ગમન કર્યું હે ગુરુ ગંભીર, છોડી સંકટ મય સંસાર.^૮
 સ્નેહ વધાર્યો સ્નેહ કળીને, સ્નેહીમાં સંતત સુખકાર;
 સ્નેહવડે હું ચોક કરું છઠી, હે સ્નેહી! હાગી હણુનાર;
 સ્નેહ ભુલો કાં સ્નેહી થઇને, સ્નેહ નહી હું વીસરનાર;
 સ્વર્ગ ગમન કર્યું હે ગુરુ ગંભીર, છોડી સંકટ મય સંસાર.^૯
 સરસ ભોધધા સરસ બનાવ્યો, સરસ મુગશ જનમાં લેનાર;
 સરસ કામ કરિ સરસ મનુષમાં, સરસ કીર્તિ મય વાદ્યો^૫ કાર.
 સરસ શબ્દથી સરસ કાવ્ય કરું, શુભો સરસ ગુરુ સુખ કરનાર;
 સ્વર્ગ ગમન કર્યું હે ગુરુ ગંભીર, છોડી સંકટ મય સંસાર.^{૧૦}

૧ જીભ. ૨ અમૃત. ૩ કાપ્યા. ૪ ચિત્ત. ૫ વધ્યો.
 ૬ રસીક.

દોહરા. (પ્રશંસા)

- કર્યા કૃતારથ સ્તાનદર્શ, એ ઉપદાર અનન્ય^૧;
રાખ્યા રાજી રાતરી, ધન્ય મહેશ્વર ધન્ય. ૧
- મહુવા મુખ્ય નિશાળમાં, આપ સમાનજ અન્ય;
થયા નથી થાવા નથી, ધન્ય મહેશ્વર ધન્ય. ૨
- સ્નેહ સર્વ સાથે સદા, અનુપમ અન્યો અન્ય;
વિનય વિવેકે વશ કર્યા, ધન્ય મહેશ્વર ધન્ય. ૩
- વેળા વિચાર વિકાર સૌ, પંડે કર્યા પતંગજ;
પ્રતાપિત્ય^૨ ઉદય કર્યા, ધન્ય મહેશ્વર ધન્ય. ૪
- લાજ વધારી લક્ષ્યા, સંભારે સૌ મંગલ;
લાયક થઈ લાયક કર્યા, ધન્ય મહેશ્વર ધન્ય. ૫
- દર્પ^૩ નહીં દોલત થયે, સકળ સચુણ સંબન્ધ;
રહ્યા સદા સાદાઈથી, ધન્ય મહેશ્વર ધન્ય. ૬
- ભણતરથી ભણતરે વિષે, કરવા કહી મંગલ;
કર્યા કૃશળ કૌશલ્યથી, ધન્ય મહેશ્વર ધન્ય. ૭
- દાહ નહીં દિલ કોઈથી, કદી ન મ્હાગીઈ મંગલ;
સંતત સંતોષી રહ્યા, ધન્ય મહેશ્વર ધન્ય. ૮
- વિદ્યા વિનય વિવેકનું, સાંપડિ મુખદ^૪ સદંગલ;
દીવ્ય મક્ષી દીવાં તમે, ધન્ય મહેશ્વર ધન્ય. ૯
- નગર તણું નરનારિયા, જાણે તનમન મંગલ;
જાણ જાણ જાણિહારિ સૌ, ધન્ય મહેશ્વર ધન્ય. ૧૦
- મહુવા કર્યું મમતા ધરી, દ્વાદશ વર્ષ વતંગલ;
કામ જાળવ્યું જીવિયા, ધન્ય મહેશ્વર ધન્ય. ૧૧
- મહુવાના અધિદાવીયા, દરિને શીરતી કથંગલ;
સંભારે સર્વદા, ધન્ય મહેશ્વર ધન્ય. ૧૨

૧ જેના જેવા જાણે નહિ. ૨ પ્રતાપ = બુદ્ધિ, આદિત્ય = સૂર્ય. ૩ ગર્વ. ૪ એદ. ૫ ધર. છ પતંગ, જન, મનન, મન, સદન, ધન, વતન, કથન.

રાગ પરજ.

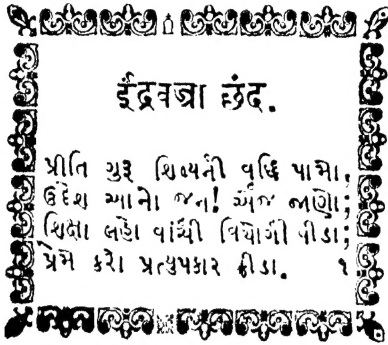
મહેશ્વર રનેહ સંભારીરે, બળે બહુ છાતી અમારીરે. (૮૩).
 સદ્ગુણ શોધક અવગુણ રોધક^૧, ભોધક બુદ્ધિ નિધાન;
 ગંભિર ગર્વ રહીત ગુરુજી, સંતોષી સાધુ સમાન. મહેશ્વર૦ ૧
 ભ્રમિયા ભાલાં નિકળ્યાં અઆનક, ઉલ્કાપાત અપાર;
 મર્ણુ તમારૂં નીરખી નયને, દડદડ આંસુ ધાર. મહેશ્વર૦ ૨
 હાથ અમારા હેઠા પડ્યાને, ભાગિ પડ્યા અમ પાય;
 ઓથ અમારી આજ ગમરે, વિરહ વશુંમો થાય. મહેશ્વર૦ ૩
 મન! અમારે માળવો તુરચે, કીધો કાજો કેર;
 ઝડઝડ જવાળા અંત હડી, જગત યશું મન ઝેર. મહેશ્વર૦ ૪
 ભારે ભયંકર મિત્ર ધરીને, રૂપે નિત્ય નિશાળ;
 આભાસ એવો થાય અમાને, ઉરે શીકર્યા કાળ. મહેશ્વર૦ ૫
 સાદે સ્વાંગ^૨ શોભીત શરીરે, હાસ્ય વિનોદી વર્તનન;
 સ્વપ્ન વિશે પાણુ સાંભરી આવી, હર્ષ પમાડે પતનન. મહેશ્વર૦ ૬
 આપ વચન પ્રિય પીયુષજ જેવાં, સાંભળતાં સુખ થાય;
 યાદ આગ્યાથી આજ અરેરે, કંપે અમારી કાય. મહેશ્વર૦ ૭
 વાત વિશે રસ વાપરનારા, હાસ્ય રસે ન્તો હૃદ;
 જોડ પડીછે આજ અમારે, મર્યો અમારો મદ. મહેશ્વર૦ ૮
 અંતરની આગ ઓલવનારા, સુખ દુખ વાત વર્તનન;
 કષ્ટ કાણી હવે ક્યાં જન્મ કહીએ, કેમ મનવિષે મંત્રન? મહેશ્વર૦ ૯
 હિમત આપી હોંશ વધારી, સ્નાન મેળવવા ગાર;
 જ્યારેજ્યારે મન મુંઝાઈ જતું, આપે ટાળ્યા ઉચાર. મહેશ્વર૦ ૧૦
 પાંડિત્ય આપી કીધા ખાવરધા, રાખ્યું ન ભીતર ભીન;
 આભાર એ કેમ વીસરી જઈએ, ચિત્ત અમારૂં ખીન્ન. મહેશ્વર૦ ૧૧

૧ રોકનાર ૨ વેશ ૩ પોશાક ૪ અમુલ ૫ વદન, પ-
 નન, વતન, મન

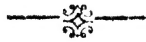
નિત્ય આનંદી નમ્ર નમૂનો, સુખ પ્રદ શાંત સ્વભાવ;
 પ્રીતિનું પાત્ર પ્રમાણિક પંડિત, ડા'પણુના દરિઆવ. મં ૧૨
 જે જન સાથ સમાગમ ક્રીધા, બેશી ધડી બે આર;
 સંભારતા હશે આજ સરવજ્ઞે, ક્રીધ સફળ અવતાર. મં ૧૩
 નિશાળ સારા પાયાપર આવી, જેના શ્રમેથી સાર;
 વિદ્યા વધારી વિવિધ પ્રકારે, અન્ય અતી ઉપકાર. મં ૧૪
 પ્રત્યેક ખાખત પારખી કાઢી, લક્ષ લગાડી અધીક;
 સમજાવતા તમે ધુકિત સહીતે, ઉરે ઠસાવી ઠીક. મં ૧૫
 સ્તાન ઠસાવ્યું ઠીક કરીને, ટાળી અવિદ્યા અંગ;
 તે કોઈનું ફેરવ્યું ન ફેરેને, લાગે ન ખીજે રંગ. મં ૧૬
 નીતિની વાત નિયમસર કે'તા, આવે ન ખીજે ખાધ;
 જેમ અમારે સ્વાર્થ સરે તેમ, અક્ષત આપી અગાધ મ. ૧૭
 ઇશ્વરનું ઓળખાણ કરાવ્યું, આપી સ્તાન અમીત;
 એજ ખતી આભાર તમારે, કેમ વળે ઠઈ રીત. મં ૧૮
 કેક મહેતાજી આવી ગયાને, આયથે અન્યથે અનેક;
 પણ મહેશ્વર નીપજવા નથી, એની જેવા એ એક. મં ૧૯
 આપ સ્વભાવ હમેશ હેતસ્વી, સૌજન સાથે સ્નેહ;
 વેર વિરોધ ન કોઈની સાથે, ધન્ય ગણું છું એહ. મં ૨૦
 જન્મ મરણ છે સર્વ જગતને, નામજ એનો નાશ;
 નાની વયે વધુ ત્યાગ કર્યું છે, અંતર એથી ઉદાશ. મં ૨૧
 ફેલાઈ ગઈ છે છેક ઉદાસી, સર્વ વિશે આ વાર;
 કલેશ સહી કલ્પાંત કરેછે, નાનાં માટાં નરનાર. મં ૨૨
 દુઃખી નરોનાં દૃષ્ટાંત દઈને, કેળવિ ક્ષેત્ર પ્રકાર;
 સંસાર સંજાંધી વાત વિષે વળી, ગોઠવ્યું સ્તાન અપાર. મં ૨૩
 આજ આ ધા પડિયો ધટમાં તે, કેમ કરી રૂઠવ!
 વર્ષ અનેક વીતે પણ આખર, વા'લમ નહી વીસરાય. મં ૨૪

૧ સર્વ. ૨ ધણું. ૩ ખીજા. ૪ મણું. ૫ થરીર.

રાત દિવસ બહુ રૂદન કરિયો, સંભારી સ્નેહ સદાય;
 આકુંદ વિના અન્ય અમારો, દેવ આગળ શું ઉપાય? મ.૨૫
 પ્રીતિ પ્રમાણે ખીડારે પામે, સ્નેહ પ્રમાણે શોક;
 વલ્લભદાસ વિલાપ કરેછે, આખર સમજું કોક;
 મહેશ્વર સ્નેહ સંભારીરે, બળે બહુ છાતી અમારીરે. મહે. ૨૬

સમાપ્ત.

આશ્રય પત્ર.

૫૦ શિવશંકર વર્ધમાન રાજ- કોટ.	૫ પિતાંબરદાસ ગોવિંદરામ મહુવા
૨૫ ભદ્રવજ્ર મહાવજ્ર શિહોર	૫ મયાશંકર હરીશંકર મહુવા
૨૫ કરશનજી ભાઈચંદશિહોર.	૫ નરોત્તમદાસ માલજી મહુવા
૨૦ રવીશંકરચંપાશંકર મહુવા	૫ નાનજી ઝાલા મહુવા
૧૫ ડાહ્યાભાઈ પેણીરામ મહુવા	૫ શેવકરામ વિશ્વનાથ સલાયા
૧૫ ત્રિભુવનદાસ ભદ્રવજ્રમહુવા.	૫ જીવન પરમાનંદ મહુવા.
૧૫ બાપુભાઈ માધવજી કુંડલા	૫ વિશ્નુરામ ઠાકરશી મહુવા
૧૦ ચામુંડા નાનજી મહુવા.	૫ દામોદરદાસ નાથાભાઈ કુંડ- ગર
૧૦ નારાયણદાસસામજી મહુવા.	૫ ત્રિભુવન રામજી કુંડલા
૧૦ વૃજલાલ આનંદજીમહુવા.	૫ ભગવાન કરશન કુંડલા
૧૦ જીવતરામ બળવંતરાય મ- હુવા.	૫ નાનભાઈ ભગવાન મહુવા
૧૦ ભાણજી જીવરાજભાવનગર	૫ ગોપાળજી બેચર મહુવા
૧૦ છગનલાલ જયસંદ વળા	૫ ધનજી ગીગા મહુવા
૧૦ ભીમજી લક્ષ્મિરામ મહુવા	૪ નારણ મામૈયા મહુવા
૮ મૂળજી મહાવજ્ર મહુવા	૩ લલુ કાળીદાસ મહુવા
૮ ભદ્રવજ્ર ગોપાળજી મહુવા	૬૫ મહુવા ખાતે પરચુરણ
૫ નાનજી મહમદ મહુવા	૨૬ રાજકોટ ટ્રેનીંગ સ્કૂલના સ્કોલર.

